

Հմայական սուտ գիտութիւնք միշտ փնասակար, և ճշմարիտ գիտութեանց խափանիչ, և հին աշխարհքին տգիտութեան մէջ մնալուն պատճառ եղեր են :

Հետեւեալ յօդուածով կը ցուցնենք թէ ինչպէս հիմնական պիտի ըսուողները կոպիտ միջոցաւ ուսմիկ ժողովուրդը կը խաբեն :

* *

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սասկածոտ Ժարդոս Կարագիւր :

ԿԱՍԿԱԾՈՏՈՒԹԻՒՆԸ այնչափ անբժշկելի ախտ մըն է, որչափ որ անհկայ ունեցողը խոհեմութիւն կը կարծէ : Իր ամէն մէկ սնոտի կասկածները՝ մէյմէկ նախատեսութիւն կը սեպէ . կը համարի որ խոհեմութեան ծայրը հասեր է, երբոր ամէն խօսքի ամէն գործքի վրայ կը կասկածի : Ինքը իր ըրած կասկածներովը կը տանջուի՝ հերիք չէ, ուրիշներն ալ իր հետը կը տանջէ . մարդ չգիտեր ինչպէս վարուի որ անոր անճոռնի կասկածներէն խալըսի :

Սասկածոտը ոչ երբէք հաստատուն բարեկամ մը կ'ունենայ . ամէնքը կը խրտին իրմէ, տեսնելով որ իրենց վրայ չվստահիր : Սասկածոտին մէկ յատկութիւնն ալ ան է որ չկարծեր որ զգաս իր ըրած կասկածները, թէ պէտ ինք խօսքով ալ գործքով ալ կը յայտնէ զանոնք . դժարն ալ կուգայ թէ որ զգալ ցուցնես : Ինչ հակասութիւն . կ'իմացնէ իր կասկածը, ու չուզեր որ իմանաս : Յանկարծ նըշան մը չտաս՝ որ իր կասկածը կրնայ տեղիք չունենալ, քարոզ մը կը սկըսի՝ որ լմննալիք չունի . դուք դեռ անփորձ էք, աշխարհքս չար է, ուրիշ վրայ ամէն կասկած քիչ է կ'ըսէ, բայց չուզեր որ իր վրայ մէկը կասկածի : Ինչ որ ամէնքը իրեն պէս մէկմէկու

վրայ կասկածէին, աշխարհքս գազաններու որջ մը կը դառնար, ամէնքը մէկմէկէ հեռու կը կենային, քաղաքաժողով ընկերութիւն չէր մնար : Եւ ինչ որ մարդ իր փորձած բարեկամին վրայ չկասկածելու համար՝ երբեմն խաբուի, քան թէ զուր կասկածներով իր բարեկամը վշտացնէ : Իմէն տեսած առաքինութիւն՝ մարդկային շահու մը համար է կ'ըսէ . իր առջևը ամենեւին Եստուծոյ համար, կամ բուն առաքինութեան գեղեցկութեանը համար եղած գործք չըկայ . չմտածեր որ խելացի մարդուն առջի ու մեծագոյն շահը Եստուած ու իր հոգին է, որուն համար ամէն բան կը զոհէ :

Սասկածոտը կը կարծէ որ ամէնքը բաներնին գործքերնին ձգած՝ իր վրայ կը խօսին ու կը ծիծաղին . կը հարցնէ ծառային ալ որ իր վրայ ինչ կը խօսէին, ինչո՞ւ կը ծիծաղէին . ու իրօք ծիծաղելի կ'ըլլայ ծառային առջին, որ գիտէ ուրիշ բանի վրայ խօսիլն ու չկրնար իրեն հաւտացնել :

Ինչ որ մէկը հարկի մը համար տընէն դուրս ելլէ, աս տեղը կամ ան տեղը չգնացիր ըսելով՝ միտքը բան կը ձգէ որ ուրիշ անգամ իրօք ան տեղերը երթայ : Ապասաւորին վրայ այնչափ գողութեան կասկածներ կ'ընէ, մինչև անոր գողութիւն կը սորվեցընէ : Արդին զինքը պատուելու ըլլայ, ըստըկիս վրայ աչք տնկեր է, մեռնիլս կ'ուզէ կ'ըսէ : Հանգիստ հրամմէ նստէ ըսեսնէ, վայ, ասոնք կորկոտ մը ունին եփելու ըսելով՝ տանը չորսդին պտըտեւէն չգաղրիր : Հողաթափներն ալ սնկով՝ շինած կը հագնի՝ որ ձայնը չելլէ, չիմացուի վրայ հասնիլը : Իսկ մը ձեռք չիզարներ որ չըլլայ թէ վտանգ մը ծագի . չմտածեր որ շատ անգամ անգործութիւնը մարդս մեծագոյն վտանգներու կը հանգիւպցնէ . իր առջին գործունեայ մարդիկ ամէնքն ալ յանդուգն ու անխոհեմ են :

Այս երջանակէն՝ կասկածոտութիւնը անանկ ախտ մըն է որ ամէն առաքի- նութիւններով զարդարուած մարդն ալ ատելի կ'ընէ . ինչու որ կասկածո- տը՝ վերի ըսած բաներէս 'ի զատ, գէշ կասկած ալ կուտայ իր վրայ : Ինչ- ճանուար առածը կ'ըսէ՝ Թէ Յորոց կրէ ոք, 'ի նոյն և զայլս կարծէ . այսինքն ամէն մարդ ինքն ինչպէս է նէ՝ ուրիշ- ներն ալ այնպէս կը դատէ : Հպարտը ուրիշներն ալ հպարտ կը կարծէ . որ- կըրամով՝ որ ուտելու համար կ'ապրի՝ չհաւտար որ ուրիշները ապրելու հա- մար կ'ուտեն . նախանձոտը կը կարծէ որ ամէնքը իր վրայ կը նախանձին . ասանկ ալ ամէն ախտաւոր մարդ՝ ու- րիշն ալ իր ախտին տէրը կը կարծէ : Ինչոր համար կասկածոտը գէշ կարծիք մը կուտայ իր վրայ՝ Թէ ուրեմն ուրիշ- ներու վրայ կասկած ըրած ախտերը իր սրտին մէջը կան . Թէպէտ և աս բանս միշտ չըստուգուի, որովհետեւ առաքինի մարդիկ ալ երբեմն կասկա- ծոտ կ'ըլլան . ու Թէ որ ընդհանուր առածէն՝ որ վերը ըսինք՝ բացառու- Թիւն մը կայ ընելու նէ, կասկածոտ մարդն է՝ որ իր չունեցած ախտն ալ ուրիշի վրայ կը կասկածի :

Եւ Թէ ինչ խեղճ բան է՝ անմեղ անձի մը վրայ ծուռ կասկածանք ը- նելը, Ամուսնէլ մարգարէին մօրը պա- տահած բանէն յայտնի է : Ի՞նչ խեղճ կնիկը՝ որ զաւակ ունենալու բաղձան քով միայն աշխարհք մտեր էր, ու կը փափաքէր մանչ զաւակ մը ունենա- լու որ Եստուծոյ նուիրէ, որ մը տա- ճարին մէջը երկար ատեն լալով ա- ղօթք ընելէն՝ մարելու պէս եղած, ու չկրնալով շրթունքը շարժել՝ երբոր միայն սրտանց առ Եստուած կը պա- ղատէր, Հեղի քահանայապետը կաս- կածիլ սկսաւ՝ մտքէն ըսելով որ սա կնիկը գինով պիտի ըլլայ : Բանը կաս- կածով միայն չըմբնցաւ, իր մտքէն անցածը յայտնեց ալ սպասաւորին . ան ալ խեղճ կնկանը վրայ փրթաւ, ինչուան երբ պիտի քչէ ատ քու գի- նովութիւնդ, ելիր կորսուէ գնա աս :

կից ըսելով : Խեղճ կինը յանկարծա- կիի եկաւ, ու երթալու ատենը ա- նանկ խեղճ պատասխան մը տուաւ որ Հեղի քահանային սիրտն ալ շար- ժեցաւ, դարձաւ ըսաւ . Եստուած հետդ ըլլայ ու քու խնդիրքդ կատա- րէ : Իրաւընէ ալ խնդիրքը կատա- րուեցաւ, Ամուսնէլ մարգարէին պէս զաւակի մը մայր եղաւ : Եկեց յայտնի կերեւոյն որ ինչպէս կասկածոտու- Թիւնը՝ մարդուս դատմունքն ալ կը ծռէ . անոր համար հին հեթանոս բանաստեղծներուն առածն է .

Ի կասկածէ տեղի տուր,
Եստուան անտի ծնանի Թիւր :

*

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի ԷՊԻ ԵՊԻՏԵՐ - ԷՐ ԲԵՐԵՐ :

ՕՒՐՄԱՆԱԼԻ նորութիւններէն մէկն ալ աս է մեր օրերն որ Թէպէտ ամէն ազգ իր հայրենեացը վրայ մաս- նաւոր սէր մը կ'երեցընէ՝ ինչպէս նաեւ առաջները, բայց հիմա անոր հետ մէկտեղ արեւելցի ազգերը մեծ հա- մարում ու սէր կը ցուցընեն Եւրո- պայի վրայ, Եւրոպացիք ալ արեւելքի վրայ : Ի՞նչքա աս կ'ըսենք որ երկու կողմէն ալ իրաւունք կայ, բաւական է որ իրենց համարմանն ու սիրոյն պատճառները խաբէական չըլլան : Երեւելցիք եթէ սիրեն ու պատուեն Եւրոպացւոց քաղաքականութիւնն ու կրթութիւնը, գիտութիւններն ու արուեստները, շատ աղէկ կ'ընեն . բայց Թէ որ անոնց գէշ սովորութիւն- ներն ալ սիրեն ու գովեն, ըսել է Թէ խաբուեր են : Եմանապէս Եւրոպա- ցիք ալ եթէ պատուեն ու սիրեն ա- րեւելքը, իրաւունք ունին ամենայն կերպով . բայց կը խաբուին՝ Թէ որ կարծեն Թէ հիմակուան արեւելքն ալ հին ատենի ծաղկած, բազմամարդ